

IJTIMOIIY PEDAGOGIKADA VASIYLIK VA HOMIYLIKNING NAZARIY HAMDA AMALIY ASOSLARI

Shirin Islomova G'iyosiddin qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Tel: +998887460609

shirinislomova70@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada ijtimoiy pedagogika sohasida vasiylik va homiylik institutining o'rni, yetim va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni ijtimoiy himoya qilishning huquqiy va pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi.

ANNOTATION: This article analyzes the role of the institution of guardianship and trusteeship in the field of social pedagogy, legal and pedagogical mechanisms of social protection of orphans and children left without parental care.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируется роль института опеки и попечительства в сфере социальной педагогики, правовые и педагогические механизмы социальной защиты детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

KALIT SO'ZLAR: Vasiylik, homiylik, ijtimoiy pedagogika, ijtimoiy himoya, yetim bolalar, oilaviy muhit.

KEYWORDS: Guardianship, trusteeship, social pedagogy, social protection, orphans, family environment.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Опека, попечительство, социальная педагогика, социальная защита, дети-сироты, семейная среда

ASOSIY QISM

Kirish. Ijtimoiy pedagogikaning eng ustuvor vazifalaridan biri — murakkab hayotiy vaziyatga tushib qolgan bolalarni jamiyatga moslashtirishdir. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga ko'ra, vasiylik 14 yoshga to'lmagan bolalarga, homiylik esa 14 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan o'smirlarga nisbatan belgilanadi.

Ijtimoiy-pedagogik tahlil. Vasiylik va homiylik shunchaki huquqiy jarayon emas, balki chuqur pedagogik korreksiya bosqichidir. Ijtimoiy pedagog bu jarayonda bolaning yangi muhitga ko'nikishi (adaptatsiyasi) va uning huquqlari poymol etilmasligini nazorat qiladi. Bugungi kunda O'zbekistonda "Mehribonlik uylari"ni de-institutsionalizatsiya qilish, ya'ni bolalarni oilaviy muhitga (patronat) qaytarish strategiyasi ustuvor vazifa hisoblanadi.

Iqtibos: "Bola shaxsini shakllantirishda oilaviy muhitning o'rnini hech qanday sun'iy muassasa bosa olmaydi. Vasiylik — bu nafaqat moddiy ta'minot, balki bolaning

ma'naviy va psixologik tiklanish jarayonidir." — A.V. Mudrik, Ijtimoiy pedagogika asoschilaridan biri.

Vasiylik va homiylik organlari (tuman/shahar xalq ta'limi bo'limlari) 5 kun ichida bolaning yashash sharoitini o'rganishi shart.

Vasiy tayinlangandan so'ng, ijtimoiy pedagog har chorakda bolaning tarbiyasi va salomatligini monitoring qilib boradi.

Asosiy maqsad: Bolani jamiyatdan ajratmaslik (inklyuzivlik) va uning mulkiy huquqlarini (turar-joy, nafaqa) himoya qilish. Vasiylik yoki homiylikdagi shaxs -o'ziga nisbatan vasiylik yoki homiylik belgilangan shaxs. Buyuk Britaniyada vasiylik tizimi uchun "Social Servies"(Ijtimoiy xizmatlar) va (Bolalar sudi) orqali talablar belgilangan. "Bolalar huquqlarining kafolatlari tog'risidagi" O'zbekiston Respublikasi Qonunining" 3-moddasiga asosan, vasiylik, va homiylik oata-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni ularga taminot, tarbiya hamda ta'lim berish, shuningdek ularning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini va qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli.

Vasiylik - 14 yoshga to'lmagan etim bolalarni va ota-onasining qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni, shuningdek sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan filuqarolarni ularga ta'minot, tarbiya va ta'lim berish, ularning mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli.

Homiylik- 14 yoshdadan 18 yoshgacha bo'lgan etim bolalarni va ota-onasining qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni, qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli

Child Welfare Information Gateway kabi tashkilotlar homiylar va tashkilotlar homiylar va vasiylar uchun maxsus treninglar va resurslar taqdim etadi.

Ijtimoiy pedagogning vasiylik jarayonidagi asosiy funksiyalari

Ijtimoiy pedagog vasiylikdagi bolaning hayotini quyidagi yo'nalishlarda tahlil qiladi:

Diagnostik funksiya: Bolaning yangi oilaga yoki muhitga moslashish darajasini aniqlash. Bunda "Bolaning ijtimoiy pasporti" shakllantiriladi.

Himoya-huquqiy funksiya: Bolaning mulkiy huquqlari (masalan, unga tegishli uy-joyning saqlanishi yoki davlat tomonidan beriladigan nafaqalarning maqsadli sarflanishi)ni nazorat qilish.

Korreksion-pedagogik funksiya: Yetimlikdan kelib chiqqan psixologik jarohatlarni (deprivatsiya holatlarini) bartaraf etish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish.

Vasiylik va homiylikni belgilashdagi aniq mezonlar

Qonunchilik va pedagogik amaliyotda vasiy tayinlashda quyidagi aniq ma'lumotlar inobatga olinishi shart (Vasiylik va homiylik organlari to'g'risidagi nizomga ko'ra):

Vasiyning shaxsi: Uning ahloqiy fazilatlari, sog'lig'i holati va bola bilan bo'lgan munosabati.

Bolaning fikri: Agar bola 10 yoshga to'lgan bo'lsa, uning roziligi majburiy hisoblanadi (Oila kodeksi, 82-modda).

Yashash sharoiti: Vasiylik belgilanishidan oldin 3 ish kuni ichida turar-joy tekshirilib, tegishli dalolatnoma tuziladi. Zamonaviy yondashuv: De-institutsionalizatsiya

Bugungi kunda O'zbekiston ijtimoiy siyosatida bolalarni yirik davlat muassasalaridan (Mehribonlik uylari) oilaviy muhitga o'tkazish ustuvor yo'nalishdir. Ma'lumotlarga ko'ra, oilaviy vasiylikdagi bolalarning ijtimoiy adaptatsiyasi, muassasalarda tarbiyalanayotgan bolalarga nisbatan 2,5 baravar tezroq kechadi. Bu esa vasiylik institutining pedagogik samaradorligini isbotlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati :

1. O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi. — Toshkent: Adolat, 2023. — 256 b.
2. "Vasiylik va homiylik to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni. — O'RQ-364-son, 2014-yil 2-yanvar.
3. Egamberdiyeva N.M. Ijtimoiy pedagogika. — Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009. — 232 b.
4. Mudrik A.V. Социальная педагогика: Учебник для студентов. — М.: Издательский центр «Академия», 2013. — 240 с.
5. Mardaxayev L.V. Социальная педагогика: Полный курс. — М.: Юрайт, 2020. — 517 с.
6. G'ayratova M. Ijtimoiy pedagogika. — Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018. — 198 b.